

DEZVOLTAREA EULUI SOCIAL LA COPIL: “EU SI CEILALTI”

“Identitate si alteritate”

*Valentina Golumbeanu
Irina Ionescu*

Cu toate ca atunci cand vine pe lume, copilul nu detine apanajul unei constiinte de sine, el este inzestrat, pe langa instinctele si reflexele primare neconditionate (dintre care cele mai multe se vor estompa si vor disparea pana la implinirea varstei de 9 luni) si cu unele “abilitati sociale” primare. Astfel, el este apt de a-si semnaliza nevoile primare si de a atrage atentia adultilor asupra lor, intr-o maniera diferentiata si recognoscibila (plansul diferentiat pentru foame, frig, luat in brate, etc) - lucru pe care el il va invata foarte repede (la doar cateva zile de la nastere). De asemenea, el este capabil de a sesiza relatiile de cauzalitate dintre comportamentul sau si reactiile adultilor a.i., in scurt timp, el va putea chiar anticipa aceste reactii si va incerca sa le determine si sa le conditioneze. Cu toate ca el nu intelege *cauzalitatea* in acelasi fel in care o gandim si o concepem noi, el va putea, inca din primele luni de la nastere, sa diferentieze, pe baza asociierilor repetate dintre comportamentele sale si cele ale adultilor, care dintre aceste *contingente*¹ sunt intamplatoare si care nu. Astfel el va invata foarte repede, de exemplu, ca poate capta atentia si grija celorlalti prin plans (conditionandu-ne astfel, reactiile fata de el).

Este bine, incepand inca de pe acum, ca mama (sau adultul care se ingrijeste in mod curent de copil) sa vegheze asupra binelui si confortului fizic, dar si psihologic al copilului, sa-i satisfaca nevoile cu blandete si cu promptitudine, avand grija sa-i dezvolte o rutina zilnica – aceasta il va securiza pe copil, deoarece va putea incepe sa anticipe momentele zilei in functie de succesiunea activitatilor. In plus, stabilirea unei rutine este foarte importanta pentru educarea comportamentului alimentar, al celui de odihna/somn si in procesul de antrenare pentru dobandirea controlului sfincterian (cand copilul trebuie dus la toaleta la intervale regulate).

Dar, in egala masura este foarte important sa dozam atentia care i se acorda in mod vadit – a raspunde fiecarei solicitari a copilului, oricat de minuscula sau de neimportanta ar fi, este ca si cum i-am oferit o telecomanda cu ajutorul careia ne poate “accesa” si “teleghida” permanent. Desigur, este foarte important pentru moralul copilului ca el sa fie absolut convins ca noi vom fi tot timpul acolo pentru el si ca nici o nevoie a sa nu va fi, in mod ostentativ si frustrant amanata sau nesatisfacuta (in special in perioada - 0 – 2 ani). Dar, pe de alta parte, nu este bine nici ca fiecare scancet sau zvacnire a copilului sa devina un fel de trigger prin care toata atentia, grija si preocuparea noastra se vor indrepta buluc spre el. Este bine cunoscuta tipologia mamelor hiperprotective, care efectiv isi “sufoca” copilul cu atentia si semnele de afectiune, anticipand fiecare nevoie a acestuia si preîntâmpinând-o (adica satisfacand-o inainte ca ea sa se manifeste macar), a.i. acest copil nu este nevoit practic niciodata sa ceara sau sa solicite singur ceva. Printr-o astfel de conduita riscam sa dezvoltam copii hiperdependenti, care vor simti intotdeauna nevoia sa aiba un “apartinator”, caruia sa-i fie insarcinata datoria de a-l veghea, indruma si povatui tot timpul. Un astfel de copil se va astepta ca intotdeauna sa existe un “responsabil” pentru el si va solicita ca ceilalti sa vina in intampinarea nevoilor sale, fara ca el sa si le exprime; este ca si cum s-ar astepta ca ceilalti sa-i ghiceasca gandurile si sa actioneze in consecinta. Prin

¹ Din fr. **contingence**, lat. **contingentia** – relație între fenomene, evenimente; atingere, legătură exterioară, raport, relație; întâmplare

urmare, el sa va simti abandonat si tradat atunci cand aceasta grija extrema a parintilor, pentru lipsa lui de preocupare si de autogestiune, nu se va mai putea manifesta la aceeasi parametri.

Este foarte important felul in care ne raportam la copil in aceasta perioada pentru ca el acum se afla in plin proces de cunoastere a lumii din jurul sau, lume pe care o percepe, o gandeste, o intelege si incearca sa o controleze prin ceea ce lui i se releva ca fiind legile ei de manifestare si de functionare. Pentru ca el nu dispune inca de instrumentele intelectuale de procesare a informatiei, el se va baza in aceasta etapa a dezvoltarii sale pe observatiile si pe asociatiile mentale pe care le opereaza (pe legile asocierii dintre fenomene, obiecte, persoane) si, implicit (fiindca vorbim de legea asocierii) pe legile conditionarii. Copilul, inca in primele luni de viata, dispune de capacitatea de a-si modula si adapta comportamentul dupa cel al adultilor, in sensul ca, pe de o parte va raspunde pozitiv si va perpetua acele comportamente care-i sunt intarite pozitiv, in timp ce, pe de alta parte, isi va diminua comportamentele care nu sunt intarite si le va evita pe cele care sunt intarite negativ.

Un risc pe care ni-l asumam atunci cand supralicitam relatia cu copilul (“sufocandu-l” cu prea multa atentie) este acela de a favoriza aparitia, mai devreme sau mai tarziu, a *componentelor isterice* din comporamentului sau – crizele de plans (in special intre 0 – 3 ani) si, mai apoi crizele de opozitie, insotite de plans, tipat, tavalit pe jos, caracterizate in special printr-un negativism extrem si prin teatralitate si “efervescenta” (in sensul ca ele se vor manifesta de foarte multe ori in public) si, nu arareori, prin simularea unor afectiuni organice *vera*². Crizele de plans, ca si cele de opozitie, vor surveni, la un astfel de copil, in momentele in care dorintele sale nu vor fi indeplinite *imediat* si *intocmai* cum a solicitat (cu alte cuvinte – *asa cum a fost obisnuit!*). In momentul in care familia sesizeaza eroarea din educatia copilului, membrii acesteia au tendinta de a deveni foarte brusci fermi si imperativi cu copilul, in dorinta lor de a estompa cat mai repede problema si de a aduce lucrurile pe un “fagas normal” - adesea fiind imuabili in deciziile pe care le iau in privinta interdictiilor sau sanctiunilor rezervate “micului rebel”. Aceasta atitudine va bulversa foarte mult copilul, deoarece acesta nu va putea intelege, mai ales la o varsta atat de mica (3 – 6 ani, cand survin de obicei schimbarile in comportamentul parintilor unor astfel de copii) o schimbare atat de mare. Cel mai probabil ca o va interpreta ca pe o pierdere a afectiunii parintilor, impotriva careia se va revolta de nespus mai multe ori, comparativ cu toate nesupunerile din trecut. In plus, inainte ca “apele sa se linisteasca” (cu alte cuvinte, inainte de a reveni la ganduri si comportamente mai bune) comportamentul copilului va escalda “culmi” din ce in ce mai inalte, crescand progresiv intensitatea manifestarilor sale, in incercarea de a-si readuce parintii in noianul haotic si dezorganizat al regulilor “vechiului joc” (“*Daca-ti da mama ..., taci?*”). In conditiile in care parintii nu “abandoneaza cauza” si strang si mai mult “cureaua” probabil ca vor castiga cele mai importante batalii, dar vor pierde razboiul – copilul “re-educat” in acest fel, pionul in lupta dintre orgoliile adultilor, va iesi, poate, cu ... cugetul mai curat, dar cu spiritul invins ...

² Lat – adevarat, real